

Nauczanie historii w świetle nowej podstawy programowej

■ Podstawa programowa przedmiotu „historia i społeczeństwo”. II etap edukacyjny	2
■ Podstawa programowa przedmiotu „historia”. III etap edukacyjny	4
■ Podstawa programowa przedmiotu „historia ”. IV etap edukacyjny – zakres podstawowy	7
■ Podstawa programowa przedmiotu „historia ”. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony	8

Podstawa programowa

Według nowej podstawy programowej ważnym zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni zapewniać uczniom warunki do rozwijania umiejętności odszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, także z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Szkoła powinna rozwijać u uczniów również postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest rozwijanie postawy obywatelskiej, szacunku dla tradycji i kultury własnego narodu, a także dla innych kultur i tradycji. Szkoła podejmuje odpowiednie działania, które mają na celu zapobieganie wszelkim przejawom dyskryminacji.

Na podstawie rozporządzenia MENiS z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, załącznik nr 2, załącznik nr 4 (DzU z 15 stycznia 2009 r., nr 4, poz. 17).

Podstawa programowa przedmiotu „historia i społeczeństwo”. II etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Chronologia historyczna.
Uczeń posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego: okres p.n.e., n.e., tysiąclecie, wiek, rok; przyporządkowuje fakty historyczne datom; oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi i umieszcza je na linii chronologicznej; dostrzega związku teraźniejszości z przeszłością.
- II. Analiza i interpretacja historyczna.
Uczeń odpowiada na proste pytania postawione do tekstu źródłowego, planu, mapy, ilustracji; pozyskuje informacje z różnych źródeł oraz selekcjonuje je i porządkuje; stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych.
- III. Tworzenie narracji historycznej.
Uczeń tworzy krótką wypowiedź o postaci i wydarzeniu historycznym, posługując się poznanymi pojęciami; przedstawia własne stanowisko i próbuje je uzasadnić.
- IV. Zainteresowanie problematyką społeczną.
Uczeń ma nawyk dociekania w kontekście społecznym – zadaje pytania „dlaczego jest tak, jak jest?” i „czy mogłoby być inaczej?” oraz próbuje odpowiedzieć na te pytania.
- V. Współdziałanie w sprawach publicznych.
Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Refleksja nad sobą i otoczeniem społecznym. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia, w czym wyraża się odmiennosc i niepowtarzalność każdego człowieka;
  - 2) podaje przykłady różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposoby ich zaspokajania;
  - 3) wyjaśnia znaczenie rodziny w życiu oraz wskazuje przykłady praw i obowiązków przysługujących poszczególnym członkom rodziny;
  - 4) wyraża opinię na temat kulturowania tradycji i gromadzenia pamiątek rodzinnych;

- 5) charakteryzuje społeczność szkolną, z uwzględnieniem swoich praw i obowiązków;
  - 6) podaje przykłady działań samorządu uczniowskiego w swojej szkole;
  - 7) tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe;
  - 8) wyjaśnia, w czym przejawia się uprzejmość i tolerancja;
  - 9) podaje przykłady konfliktów między ludźmi i proponuje sposoby ich rozwiązywania.
2. „Mała Ojczyzna”. Uczeń:
    - 1) opisuje swoją „małą Ojczyznę”, uwzględniając tradycję historyczno-kulturową i problemy społeczno-gospodarcze;
    - 2) zbiera informacje o rozmaitych formach upamiętniania postaci i wydarzeń z przeszłości „małej Ojczyzny”;
    - 3) wskazuje na planie miejscowości, siedzibę władz lokalnych i na przykładach omawia zakres działań oraz sposoby powoływania władz.
  3. Ojczyzna. Uczeń:
    - 1) wymienia i tłumaczy znaczenie najważniejszych świąt narodowych, symboli państwowych i miejsc ważnych dla pamięci narodowej;
    - 2) wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski;
    - 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące w Polsce i na wybranych przykładach opisuje ich kulturę i tradycje oraz wymienia miejsca największych skupisk Polaków na świecie.
  4. Państwo. Uczeń:
    - 1) wyjaśnia, w czym wyraża się demokratyczny charakter państwa polskiego, używając pojęć: wolne wybory, wolność słowa, wolne media, konstytucja;
    - 2) wymienia organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej: parlament, prezydent, rząd, sądy i omawia najważniejszą funkcję każdego z tych organów w systemie politycznym;
    - 3) podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
    - 4) omawia wybrane prawa dziecka i podaje, gdzie można się zwrócić, gdy są one łamane.

5. Społeczeństwo. Uczeń:
- 1) wyjaśnia znaczenie pracy w życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział;
  - 2) opisuje różne grupy społeczne, wskazując ich role w społeczeństwie;
  - 3) podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, Internetu).
6. Wspólnota europejska. Uczeń opowiada o uczestnictwie Polski we wspólnocie europejskiej, używając pojęć: Unia Europejska, europejska solidarność, stosunki międzynarodowe, oraz rozpoznaje symbole unijne: flagę i hymn Unii Europejskiej (Oda do radości).
7. Problemy ludzkości. Uczeń:
- 1) wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
  - 2) opisuje i ocenia na przykładach wpływ techniki na środowisko naturalne i życie człowieka;
  - 3) wymienia korzyści i niebezpieczeństwa korzystania z mediów elektronicznych;
  - 4) opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe;
  - 5) wyjaśnia na przykładach przyczyny i następstwa konfliktów zbrojnych na świecie.
8. Historia jako dzieje. Uczeń:
- 1) odróżnia historię rozumianą jako dzieje, przeszłość od historii rozumianej jako opis dziejów przeszłości;
  - 2) wyjaśnia, na czym polega praca historyka;
  - 3) podaje przykłady różnych źródeł historycznych i wyjaśnia, dlaczego należy je chronić.
9. Fundamenty Europy. Uczeń:
- 1) wyjaśnia znaczenie wynalazku pisma dla wspólnoty ludzkiej;
  - 2) opisuje życie w Atenach peryklejskich, używając pojęć: teatr, filozofia, bogowie olimpijscy (Zeus, Atena, Apollo), mity (Herakles, Odyseusz), olimpiada;
  - 3) charakteryzuje osiągnięcia Rzymu, używając pojęć i terminów: prawo rzymskie, drogi, wodociągi;
  - 4) opisuje narodziny chrześcijaństwa i jego rozpowszechnianie w czasach starożytnych.
10. Państwo polskie za Piastów. Uczeń:
- 1) opowiada legendy o Piaście i Popielu oraz Lechu, Czechu i Rusie, a także rozpoznaje cechy charakterystyczne legendy;
  - 2) wskazuje na mapie Gniezno i państwo Mieszka I;
  - 3) opisuje panowanie Mieszka I, umiejscawiając je w czasie i używając pojęć: plemię, gród, drużyna, książę;
  - 4) opowiada historię zjazdu gnieźnieńskiego, uwzględniając postaci: św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III;
  - 5) wskazuje na mapie Kraków i państwo Kazimierza Wielkiego, umiejscawiając je w czasie;
  - 6) opowiada o panowaniu Kazimierza Wielkiego, z uwzględnieniem powstania Akademii Krakowskiej i uczy u Wierzyńka.
11. Mnisi. Uczeń:
- 1) opisuje klasztor średniowieczny i tryb życia mnichów, używając pojęć: zakon, reguła, ubóstwo;
  - 2) charakteryzuje postać św. Franciszka z Asyżu.
12. Rycerze. Uczeń:
- 1) charakteryzuje zamek średniowieczny i jego mieszkańców;
  - 2) opisuje charakterystyczne cechy wzoru osobowego średniowiecznego rycerza.
13. Mieszczanie. Uczeń:
- 1) opisuje miasto średniowieczne, używając pojęć: kupiec, rzemieślnik, cech, burmistrz, samorząd miejski, rynek, mury miejskie;
  - 2) porównuje warunki życia w mieście średniowiecznym i współczesnym.
14. Chłopi. Uczeń:
- 1) opisuje warunki życia na wsi średniowiecznej;
  - 2) porównuje życie chłopów z życiem rycerza i mieszczanina.
15. Odkrycie Nowego Świata. Uczeń:
- 1) umieszcza Krzysztofa Kolumba i jego pierwszą odkrywczą wyprawę w czasie i w przestrzeni;
  - 2) opisuje odkrycie Krzysztofa Kolumba, używając pojęć: karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna;
  - 3) wymienia następstwa wypraw odkrywczych dla Europy i dla Ameryki.
16. Mikołaj Kopernik i jego odkrycie. Uczeń:
- 1) opowiada o życiu Mikołaja Kopernika, używając pojęć: uczony, astronom, odkrycie naukowe;
  - 2) opisuje i umieszcza w czasie odkrycie Mikołaja Kopernika, wyjaśniając, co znaczy powiedzenie: „Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię”.
17. Jadwiga i Jagiełło. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie Wielkie Księstwo Litewskie;
  - 2) wyjaśnia przyczyny unii polsko-litewskiej;
  - 3) charakteryzuje osobę Jadwigi i wymienia jej zasługi dla kultury polskiej;
  - 4) opowiada o przyczynach i skutkach bitwy pod Grunwaldem.
18. Dwór Jagiellonów. Uczeń opisuje życie dworskie na Wawelu w okresie panowania Zygmunta, używając pojęć: dwór, paziowie, komnata, arras.
19. Polski szlachcic. Uczeń:
- 1) charakteryzuje obowiązki szlachcica wobec państwa, używając pojęć: sejm, sejmik, pospolite ruszenie;
  - 2) opisuje działalność gospodarczą polskiej szlachty, używając pojęć: folwark, pańszczyzna, kmiecie, spichlerz, spław rzeczny – Wisłą do Gdańska.
20. Rzeczpospolita Obojga Narodów. Uczeń:
- 1) wyjaśnia, na czym polegała unia lubelska i wskazuje na mapie Rzeczypospolitą Obojga Narodów;
  - 2) opisuje, w jaki sposób dokonywano wyboru króla, używając pojęć: elekcja, pole elekcyjne, koronacja.
21. Rzeczpospolita w XVII w. Uczeń:
- 1) sytuuje w czasie i omawia wydarzenia potopu szwedzkiego, z uwzględnieniem obrony Częstochowy i postaci Stefana Czarnieckiego;
  - 2) sytuuje w czasie i opisuje wyprawę wiedeńską Jana III Sobieskiego, używając pojęć: oblężenie, odsiecz, sułtan, husaria.
22. Upadek I Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) podaje przykłady naprawy państwa polskiego za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, z uwzględnieniem Konstytucji 3 maja;
  - 2) omawia i sytuuje w czasie wydarzenia powstania kościuszkowskiego, używając pojęć: naczelnik powstania, przysięga Kościuszki, kosynierzy;
  - 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do upadku państwa polskiego, podaje datę III rozbioru.
23. Formy walki o niepodległość. Uczeń:
- 1) umiejscawia w czasie powstanie listopadowe i powstanie styczniowe;
  - 2) wymienia cele walki powstańców oraz przykłady represji zastosowanych wobec społeczeństwa po przegranych powstaniach;
  - 3) omawia, na wybranym przykładzie, walkę o język polski w nauczaniu;

- 4) zbiera z różnych źródeł informacje o zasługach dla rozwoju kultury polskiej: Jana Matejki, Stanisława Moniuszki, Henryka Sienkiewicza i Stanisława Wyspiańskiego.
24. Życie na emigracji. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie państwa, które przyjęły największą liczbę emigrantów z ziem polskich;
  - 2) rozróżnia emigrację polityczną i zarobkową;
  - 3) zbiera z różnych źródeł informacje o zasługach dla kultury polskiej: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Marii Skłodowskiej-Curie, Heleny Modrzejewskiej.
25. Miasto przemysłowe. Uczeń:
- 1) opowiada o rozwoju uprzemysłowienia w XIX w., używając pojęć: maszyna parowa, kolej żelazna, statek parowy, silnik elektryczny, telegraf, fabryka;
  - 2) wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione miasta na ziemiach polskich;
  - 3) rozróżnia rzemieślnicze i fabryczne (maszynowe) formy produkcji;
  - 4) opisuje warunki pracy w XIX-wiecznej fabryce.
26. Odrodzenie państwa polskiego. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie granice II Rzeczypospolitej oraz wymienia jej sąsiadów;
  - 2) wymienia czynniki decydujące o odzyskaniu niepodległości przez Polskę;
  - 3) zbiera informacje o zasługach dla państwa polskiego Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego.
27. Polska w okresie II wojnie światowej. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie państwa, które dokonały agresji na Polskę;
  - 2) podaje charakterystyczne cechy polityki Stalina i Hitlera wobec własnych społeczeństw i państw podbitych;
  - 3) charakteryzuje życie ludności na okupowanych terytoriach Polski, z uwzględnieniem losów ludności żydowskiej;
  - 4) omawia formy oporu społeczeństwa wobec okupantów;
  - 5) opisuje postawę ludności cywilnej i żołnierzy powstańczej Warszawy.
28. Polska Rzeczpospolita Ludowa. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie granice Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i wymienia jej sąsiadów;
  - 2) opowiada o Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, używając pojęć: odbudowa zniszczeń wojennych, awans społeczny i likwidacja analfabetyzmu, planowanie centralne, zależność od ZSRR, dyktatura partii komunistycznej, cenzura, opozycja demokratyczna.
29. Solidarność i powstanie III Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) wskazuje na mapie III Rzeczypospolitej i jej sąsiadów;
  - 2) opisuje powstanie i działania Solidarności, używając określeń: strajk, walka bez przemocy, stan wojenny, „Okragły Stół”;
  - 3) wyjaśnia, jakie najważniejsze zmiany zaszły w Polsce w 1989 r.

Zalecane warunki i sposób realizacji

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów następujących postaw:

- 1) zaangażowania w działania obywatelskie: uczeń angażuje się w działania społeczne;
- 2) wrażliwości społecznej: uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
- 3) odpowiedzialności: uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;
- 4) poczucia więzi: uczeń odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną;
- 5) tolerancji: uczeń szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi; przeciwstawia się przejawom dyskryminacji.

Szkoła powinna zapewnić takie warunki, by uczniowie:

- 1) mieli dostęp do różnych źródeł informacji i różnych punktów widzenia;
- 2) brali udział w dyskusjach na forum klasy i szkoły;
- 3) mieli realny wpływ na wybrane obszary życia szkoły, m.in. w ramach samorządu uczniowskiego;
- 4) budowali swoje poczucie wartości i sprawstwa w życiu społecznym oraz zaufanie do innych.

Podstawa programowa przedmiotu „historia”. III etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Chronologia historyczna.
Uczeń sytuuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki poprzedzania, równoczesności i następstwa; dostrzega zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym.
- II. Analiza i interpretacja historyczna.
Uczeń wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski; dostrzega w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą; wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych; wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia świata współczesnego.
- III. Tworzenie narracji historycznej.
Uczeń tworzy narrację historyczną, integrując informacje pozyskane z różnych źródeł; tworzy krótkie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę, prezentację; przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Najdawniejsze dzieje człowieka. Uczeń:
  - 1) porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym i opisuje skutki przyjęcia przez człowieka trybu osiadłego;
  - 2) wyjaśnia zależności pomiędzy środowiskiem geograficznym a warunkami życia człowieka.
2. Cywilizacje Bliskiego Wschodu. Uczeń:
  - 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytnej Mezopotamii i Egiptu;
  - 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa i system wierzeń w Egipcie;
  - 3) wyjaśnia znaczenie pisma i prawa w procesie powstawania państw;
  - 4) rozpoznaje typy pisma wykształcone na terenie Mezopotamii i Egiptu.
3. Starożytny Izrael. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje podstawowe symbole i główne zasady judaizmu;
  - 2) wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem, odwołując się do przykładów;

4. Cywilizacja grecka. Uczeń:
- 1) wyjaśnia wpływ środowiska geograficznego na gospodarkę i rozwój polityczny starożytnej Grecji;
  - 2) umiejscawia w czasie i porównuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Sparcie i Atenach peryklejskich;
  - 3) charakteryzuje czynniki integrujące starożytnych Greków – język, system wierzeń, teatr oraz igrzyska olimpijskie.
5. Cywilizacja rzymska. Uczeń:
- 1) umiejscawia w czasie i charakteryzuje system sprawowania władzy oraz organizację społeczeństwa w Rzymie republikańskim i cesarstwie;
  - 2) wyjaśnia przyczyny i wskazuje skutki ekspansji Rzymu, opisując postawy Rzymian wobec niewolników i ludów podbitych;
  - 3) podaje przykłady wpływu kultury greckiej na kulturę rzymską;
  - 4) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku starożytnego państwa rzymskiego.
6. Dziedzictwo antyku. Uczeń:
- 1) charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia kultury materialnej i duchowej antycznego świata w różnych dziedzinach: filozofii, nauce, architekturze, sztuce, literaturze;
  - 2) podaje przykłady osiągnięć cywilizacyjnych antyku, które oddziaływały na cywilizację współczesną.
7. Chrześcijaństwo. Uczeń:
- 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni narodziny i rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa;
  - 2) wskazuje przyczyny i przykłady prześladowania chrześcijan w państwie rzymskim.
8. Arabowie i świat islamski. Uczeń:
- 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni kierunki i zasięg podbojów arabskich;
  - 2) opisuje podstawowe zasady i symbole islamu;
  - 3) wyjaśnia rolę Arabów w przekazywaniu dorobku kulturowego pomiędzy Wschodem a Zachodem.
9. Początki cywilizacji zachodniego chrześcijaństwa. Uczeń:
- 1) umiejscawia w czasie i przestrzeni monarchię Karola Wielkiego, Państwo Kościelne oraz Cesarstwo w Europie Zachodniej;
  - 2) charakteryzuje działalność Karola Wielkiego i wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński;
  - 3) charakteryzuje główne idee uniwersalnego cesarstwa Ottona III;
  - 4) opisuje relacje pomiędzy władzą cesarską a papieżem w X-XI w.
10. Bizancjum i Kościół wschodni. Uczeń:
- 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie;
  - 2) charakteryzuje rolę Bizancjum jako kontynuatora cesarstwa rzymskiego i rozpoznaje osiągnięcia kultury bizantyjskiej (prawo, architektura, sztuka);
  - 3) wyjaśnia przyczyny i skutki rozłamu w Kościele w XI w.
11. Społeczeństwo średniowiecznej Europy. Uczeń:
- 1) rozpoznaje typowe instytucje systemu lennego;
  - 2) wyjaśnia pojęcie stanu i charakteryzuje podziały społeczne w średniowieczu;
  - 3) charakteryzuje funkcje gospodarcze, polityczne i kulturowe miast w średniowieczu.
12. Kultura materialna i duchowa łacińskiej Europy. Uczeń:
- 1) wyjaśnia kulturotwórczą rolę Kościoła w dziedzinie nauki, architektury, sztuki i życia codziennego średniowiecznego społeczeństwa;
  - 2) porównuje główne elementy kultury rycerskiej i kultury miejskiej;
- 3) rozpoznaje zabytki kultury średniowiecza, wskazując różnice pomiędzy stylem romańskim a stylem gotyckim, z uwzględnieniem przykładów z własnego regionu.
13. Polska pierwszych Piastów. Uczeń:
- 1) sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów;
  - 2) wskazuje, na przykładzie państwa pierwszych Piastów, charakterystyczne cechy monarchii patrymonialnej;
  - 3) wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji w Polsce;
  - 4) ocenia dokonania pierwszych Piastów w dziedzinie polityki, gospodarki i kultury.
14. Polska dzielnicowa i zjednoczona. Uczeń:
- 1) sytuuje w czasie i przestrzeni Polskę w okresie rozbięcia dzielnicowego;
  - 2) opisuje postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego;
  - 3) porządkuje i sytuuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Piastów;
  - 4) opisuje zmiany społeczno-gospodarcze w epoce rozbięcia dzielnicowego i dostrzega związki pomiędzy rozwojem ruchu osadniczego a ożywieniem gospodarczym;
  - 5) ocenia dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej (system obronny, urbanizacja kraju, prawo, nauka) oraz w polityce zagranicznej;
  - 6) charakteryzuje zmiany struktury społeczno-wyznaniowej Królestwa Polskiego po przyłączeniu ziem ruskich.
15. Polska w dobie unii z Litwą. Uczeń:
- 1) wyjaśnia przyczyny i ocenia następstwa unii Polski z Litwą;
  - 2) porządkuje i sytuuje w czasie najważniejsze wydarzenia związane z relacjami polsko-krzyżackimi w epoce Jagiellonów;
  - 3) charakteryzuje rozwój uprawnień stanu szlacheckiego.
16. Wielkie odkrycia geograficzne. Uczeń:
- 1) sytuuje w czasie i przestrzeni wyprawy Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana oraz sytuuje w przestrzeni posiadłości kolonialne Portugalii i Hiszpanii;
  - 2) ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz dla Nowego Świata.
17. Humanizm i renesans. Uczeń:
- 1) wyjaśnia źródła rozwoju kultury renesansu oraz opisuje jej charakterystyczne cechy;
  - 2) charakteryzuje największe osiągnięcia: Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Rafaela Santi, Erazma z Rotterdamu, Mikołaja Kopernika i Galileusza;
  - 3) ocenia rolę druku dla upowszechniania idei renesansu oraz rozwoju cywilizacji europejskiej.
18. Rozłam w Kościele zachodnim. Uczeń:
- 1) wymienia czynniki, które doprowadziły do rozłamu w Kościele zachodnim;
  - 2) opisuje cele i charakteryzuje działalność Marcina Lutra i Jana Kalwina oraz przedstawia okoliczności powstania kościoła anglikańskiego;
  - 3) wyjaśnia cele zwołania soboru trydenckiego i wskazuje postanowienia służące wzmocnieniu katolicyzmu.
19. Polska i Litwa w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:
- 1) ocenia politykę zagraniczną ostatnich Jagiellonów;

- 2) przedstawia okoliczności zawarcia unii realnej pomiędzy Polską a Litwą i jej główne postanowienia oraz wskazuje na mapie terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów;
  - 3) charakteryzuje stosunki wyznaniowe w państwie polsko-litewskim i wyjaśnia ich specyfikę na tle europejskim;
  - 4) przedstawia największe osiągnięcia piśmiennictwa polskiego epoki renesansu, uwzględniając twórczość Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza Modrzewskiego;
  - 5) rozpoznaje reprezentatywne obiekty sztuki renesansowej na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu.
20. Społeczeństwo i ustroj Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:
- 1) wymienia instytucje ustrojowe demokracji szlacheckiej i charakteryzuje ich kompetencje;
  - 2) wyjaśnia okoliczności uchwalenia oraz główne założenia konfederacji warszawskiej i artykułów henrykowskich;
  - 3) przedstawia zasady wolnej elekcji;
  - 4) ocenia charakter zmian systemu polityczno-ustrojowego Rzeczypospolitej w XVII w.;
  - 5) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury baroku, odwołując się do przykładów architektury i sztuki we własnym regionie.
21. Rzeczpospolita Obojga Narodów i jej sąsiedzi w XVII w. Uczeń:
- 1) wyjaśnia główne przyczyny wojen Rzeczypospolitej ze Szwecją, Turcją i Rosją;
  - 2) wyjaśnia przyczyny, cele i następstwa powstania Bohdana Chmielnickiego na Ukrainie;
  - 3) ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne następstwa wojen w XVII w.;
  - 4) wyjaśnia przyczyny i wskazuje przejawy kryzysu politycznego i społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w.
22. Formy państwa nowożytnego. Uczeń:
- 1) charakteryzuje, na przykładzie Francji Ludwika XIV, ustroj monarchii absolutnej;
  - 2) wymienia, odwołując się do przykładu Anglii, główne cechy monarchii parlamentarnej;
  - 3) porównuje monarchię parlamentarną z monarchią absolutną, uwzględniając zakres władzy monarszej, prawa i obowiązki poddanych, rolę instytucji stanowych (parlamentu);
  - 4) wyjaśnia, na czym polegała specyfika ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów na tle Europy.
23. Europa w XVIII w. Uczeń:
- 1) wymienia idee oświecenia i rozpoznaje je w nauce, literaturze, architekturze i sztuce;
  - 2) charakteryzuje zasadę trójpodziału władzy Monteskiusza i zasadę umowy społecznej Rousseau;
  - 3) porównuje reformy oświeceniowe wprowadzone w Prusach, Rosji i Austrii.
24. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVIII w. Uczeń:
- 1) przedstawia przyczyny i przejawy kryzysu państwa polskiego w czasach saskich;
  - 2) wyjaśnia zmiany położenia międzynarodowego Rzeczypospolitej w XVIII w.;
  - 3) charakteryzuje projekty reform ustrojowych Stanisława Konarskiego i Stanisława Leszczyńskiego oraz dostrzega przejawy ożywienia w gospodarce i kulturze czasów saskich.
25. Bunt poddanych – wojna o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Uczeń:
- 1) przedstawia przyczyny i następstwa wojny o niepodległość;
  - 2) ocenia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych;
  - 3) wymienia główne instytucje ustrojowe Stanów Zjednoczonych i wyjaśnia, w jaki sposób konstytucja amerykańska realizowała w praktyce zasadę trójpodziału władzy.
26. Rzeczpospolita w dobie stanisławowskiej. Uczeń:
- 1) przedstawia okoliczności powstania, zadania i osiągnięcia Komisji Edukacji Narodowej;
  - 2) sytuuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego oraz uchwalenie Konstytucji 3 maja; wymienia reformy Sejmu Wielkiego oraz postanowienia Konstytucji 3 maja;
  - 3) wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji targowickiej i ocenia jej następstwa;
  - 4) rozpoznaje charakterystyczne cechy polskiego oświecenia i charakteryzuje przykłady sztuki okresu klasycyzmu z uwzględnieniem własnego regionu.
27. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII w. Uczeń:
- 1) sytuuje w czasie I, II i III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po każdym rozbiorze;
  - 2) przedstawia cele i następstwa powstania kościuszkowskiego;
  - 3) rozróżnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.
28. Rewolucja francuska. Uczeń:
- 1) wyjaśnia główne przyczyny rewolucji i ocenia jej skutki;
  - 2) wskazuje charakterystyczne cechy dyktatury jakobińskiej;
  - 3) opisuje główne zasady ideowe rewolucji francuskiej zawarte w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela.
29. Epoka napoleońska. Uczeń:
- 1) opisuje zmiany w Europie w okresie napoleońskim w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych i politycznych;
  - 2) wyjaśnia okoliczności utworzenia Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego oraz opisuje cechy ustrojowe i terytorium Księstwa Warszawskiego;
  - 3) ocenia politykę Napoleona wobec sprawy polskiej oraz postawę Polaków wobec Napoleona.
30. Europa po kongresie wiedeńskim. Uczeń:
- 1) przedstawia zasady i postanowienia kongresu wiedeńskiego, uwzględniając jego decyzje w sprawie polskiej;
  - 2) wyjaśnia główne założenia idei liberalizmu, socjalizmu oraz idei narodowych w Europie w pierwszej połowie XIX w.
31. Rozwój cywilizacji przemysłowej. Uczeń:
- 1) wymienia charakterystyczne cechy rewolucji przemysłowej;
  - 2) podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego;
  - 3) identyfikuje najważniejsze wynalazki i odkrycia XIX w. oraz wyjaśnia następstwa ekonomiczne i społeczne ich zastosowania;
  - 4) opisuje zmiany w poziomie życia różnych grup społecznych w XIX w. na podstawie źródeł pisanych, ikonograficznych i statystycznych.
32. Europa i świat w XIX w. Uczeń:
- 1) opisuje przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych;
  - 2) dostrzega podobieństwa i różnice w procesie jednoczenia Włoch i Niemiec;

- 3) wyjaśnia przyczyny i sytuuje w przestrzeni kierunki oraz zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w.;
- 4) ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz kolonizowanych społeczności i państw.
33. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim. Uczeń:
  - 1) wskazuje na mapie nowy układ granic państw zaborczych na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim;
  - 2) charakteryzuje ustrój Królestwa Polskiego;
  - 3) ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w gospodarce, kulturze i szkolnictwie.
34. Społeczeństwo dawnej Rzeczypospolitej w okresie powstań narodowych. Uczeń:
  - 1) sytuuje w czasie i przestrzeni powstanie listopadowe i powstanie styczniowe;
  - 2) przedstawia przyczyny oraz porównuje przebieg i charakter powstań narodowych;
  - 3) rozróżnia bezpośrednie i długofalowe następstwa powstańczych ruchów narodowych;
  - 4) charakteryzuje główne nurty i postaci Wielkiej Emigracji.
35. Życie pod zaborami. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej;
  - 2) charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców;
  - 3) porównuje warunki życia społeczeństwa w trzech zaborach w II połowie XIX w., uwzględniając możliwości prowadzenia działalności społecznej i rozwoju narodowego;
  - 4) przedstawia główne nurty życia politycznego pod zaborami w końcu XIX w.
36. Europa i świat na przełomie XIX i XX w. Uczeń:
  - 1) przedstawia skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego;
  - 2) charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego;
  - 3) przedstawia nowe zjawiska kulturowe, w tym nierzeczywistości kultury masowej i przemiany obyczajowe.
37. I wojna światowa i jej skutki. Uczeń:
  - 1) wymienia główne przyczyny narastania konfliktów pomiędzy mocarstwami europejskimi na przełomie XIX i XX w. oraz umiejscawia je na politycznej mapie świata i Europy;
  - 2) charakteryzuje specyfikę działań wojennych ze szczególnym uwzględnieniem nowych środków technicznych.
38. Rewolucje rosyjskie. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia polityczne i społeczno-gospodarcze przyczyny wybuchu rewolucji w Rosji w 1917 r.;
  - 2) wyjaśnia okoliczności przejścia przez bolszewików władzy w Rosji;
  - 3) opisuje bezpośrednie następstwa rewolucji lutowej i październikowej dla Rosji oraz Europy;
  - 4) charakteryzuje reakcję Europy na wydarzenia w Rosji.
39. Sprawa polska w I wojnie światowej. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej oraz opisuje poglądy zwolenników różnych orientacji politycznych;
  - 2) ocenia wysiłek zbrojny Polaków;
  - 3) wyjaśnia międzynarodowe uwarunkowania sprawy polskiej.

Podstawa programowa przedmiotu „historia”. IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:

- 1) opisuje następstwa wojny, wyróżniając konsekwencje polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe;
- 2) wyjaśnia cele powołania i charakter Ligi Narodów;
- 3) wyjaśnia politykę mocarstw wobec Niemiec po zakończeniu I wojny światowej.

2. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:

- 1) opisuje odrodzenie państwa polskiego oraz jego granice i sąsiadów;

- 2) charakteryzuje i ocenia postanowienia traktatu wersalskiego wobec Polski;
- 3) porównuje cele i skutki powstania wielkopolskiego i trzech powstań śląskich oraz wyjaśnia przyczyny i opisuje następstwa wojny polsko-bolszewickiej;
- 4) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej 1921 r.;
- 5) wskazuje czynniki utrudniające proces integracji odrodzonego państwa polskiego;
- 6) wyjaśnia cele i skutki reformy Władysława Grabskiego;
- 7) ocenia wkład Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego w odbudowę państwa polskiego.

3. Kryzys demokracji w Europie Zachodniej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje okoliczności oraz następstwa dojścia do władzy Mussoliniego i Hitlera;
- 2) porównuje faszyzm z nazizmem, uwzględniając organizację państwa, ideologię oraz politykę wobec społeczeństwa;
- 3) charakteryzuje i ocenia politykę państw europejskich wobec Hitlera i wskazuje na jej uwarunkowania.

4. System totalitarny w ZSRR. Uczeń:

- 1) opisuje okoliczności dojścia do władzy Stalina;
- 2) opisuje zmiany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym ZSRR po dojściu do władzy Stalina, z uwzględnieniem uprzemysłowienia kraju, kolektywizacji rolnictwa oraz jej następstw (Wielki Głód) i Wielkiej Czystki;
- 3) porównuje totalitarne systemy hitlerowskich Niemiec i Związku Radzieckiego.

5. Kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce. Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny i skutki przewrotu majowego;
- 2) porównuje główne postanowienia konstytucji marcowej 1921 r. i konstytucji kwietniowej 1935 r.;

- 3) wymienia charakterystyczne cechy rządów sanacji, wskazując różnice między demokracją parlamentarną a rządami autorytarnymi;
  - 4) charakteryzuje główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.
6. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) charakteryzuje strukturę społeczną, narodowościową i wyznaniową odrodzonego państwa polskiego, dostrzegając przyczyny konfliktów społecznych i narodowościowych;
  - 2) porównuje przejawy kryzysu gospodarczego na świecie i w Polsce, wskazując jego specyficzne cechy;
  - 3) opisuje osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, w tym budowę portu w Gdyni i utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego;
  - 4) charakteryzuje główne osiągnięcia kultury i nauki II Rzeczypospolitej.
7. II wojna światowa. Uczeń:
- 1) wyjaśnia polityczne, społeczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;
  - 2) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
  - 3) ocenia konsekwencje zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow;
  - 4) sytuuje w czasie i przestrzeni etapy i fronty II wojny światowej, wskazując momenty przełomowe;
  - 5) przedstawia przyczyny i skutki Holokaustu oraz opisuje przykłady oporu ludności żydowskiej;
  - 6) przedstawia okoliczności powstania koalicji antyfaszystowskiej oraz porównuje postanowienia konferencji w Teheranie, Jałcie i Poczdamie;
  - 7) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem przesunięć ludności w Europie Środkowej.
8. Ziemię polskie pod dwiema okupacjami. Uczeń:
- 1) porównuje cele i metody polityki niemieckiej i radzieckiej w okupowanej Polsce;
  - 2) opisuje strukturę polityczną i wojskową oraz działalność polskiego państwa podziemnego i ocenia historyczną rolę Armii Krajowej;
  - 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Radzieckiego wobec powstania;
  - 4) analizuje zmiany terytorialne, straty ludnościowe, kulturowe i materialne Polski będące następstwem II wojny światowej.
9. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:
- 1) przedstawia okoliczności powstania oraz działalność rządu II Rzeczypospolitej na uchodźstwie;
  - 2) charakteryzuje udział Polaków w wysiłku militarnym aliantów oraz sytuuje w czasie i przestrzeni działania wojsk polskich na różnych frontach wojny;
  - 3) ocenia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.
10. Świat po II wojnie światowej. Uczeń:
- 1) wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej wojny;
  - 2) opisuje okoliczności i ocenia skutki powstania NRD i RFN;
  - 3) charakteryzuje sojusze polityczno-militarne NATO i Układu Warszawskiego, sytuując je na mapie;
  - 4) charakteryzuje państwa będące w strefie wpływów ZSRR, z uwzględnieniem wydarzeń na Węgrzech w 1956 r. i w Czechosłowacji w 1968 r.;
  - 5) sytuuje w czasie i przestrzeni proces dekolonizacji oraz ocenia jego następstwa, uwzględniając rolę ONZ;
  - 6) wyjaśnia znaczenie II Soboru Watykańskiego dla przemian w Kościele katolickim drugiej połowy XX w.;
  - 7) charakteryzuje konflikty zimnej wojny, w tym wojny w Korei, Wietnamie i Afganistanie oraz kryzys kubański, uwzględniając rolę ONZ;
  - 8) wyjaśnia przyczyny i charakter konfliktu bliskowschodniego;
  - 9) charakteryzuje przemiany w Chinach po II wojnie światowej;
  - 10) opisuje przemiany polityczne i społeczno-gospodarcze w ZSRR w latach 1945–1991;
  - 11) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w 1989 r.;
  - 12) opisuje zmiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej;
  - 13) przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.
11. Polska w systemie komunistycznym. Uczeń:
- 1) wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów;
  - 2) charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki;
  - 3) charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego PRL-u;
  - 4) porównuje przyczyny i skutki kryzysów 1956 r., 1968 r. i 1970 r., 1976 r.;
  - 5) ocenia polityczną i społeczną rolę Kościoła katolickiego w PRL-u.
12. Rozkład systemu komunistycznego w Polsce – polska droga do suwerenności. Uczeń:
- 1) wyjaśnia znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II dla przemian politycznych w Polsce;
  - 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz ocenia rolę Solidarności w przemianach politycznych i ustrojowych;
  - 3) przedstawia okoliczności wprowadzenia i następstwa stanu wojennego;
  - 4) opisuje najważniejsze postanowienia „Okrągłego Stołu”;
  - 5) charakteryzuje przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe po 1989 r.;
  - 6) przedstawia okoliczności i ocenia znaczenie przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej.

■ Podstawa programowa przedmiotu „historia”. IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Starożytność.

1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie;
  - 2) porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;
  - 3) rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich oraz hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.
2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej;
  - 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis;
  - 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;
  - 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.
3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim. Uczeń:
  - 1) porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego;
  - 2) charakteryzuje wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Wielkiego;
  - 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.
4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;
  - 2) porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim;
  - 3) opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej);
  - 4) prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego;
  - 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki;
  - 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.

Średniowiecze.

1. Bizancjum i Zachód a świat islamu. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski;
  - 2) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;
  - 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską;
  - 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki.
2. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:
  - 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków;

- 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów;
  - 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów;
  - 4) opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;
  - 5) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.
3. Europa w okresie krucjat. Uczeń:
    - 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą;
    - 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty;
    - 3) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.;
    - 4) opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej.
  4. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:
    - 1) prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian;
    - 2) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji;
    - 3) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.;
    - 4) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.;
    - 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.
  5. Polska w okresie rozbitcia dzielnicowego. Uczeń:
    - 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbitcia dzielnicowego;
    - 2) porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;
    - 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
    - 4) charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbitcia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;
    - 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbitcia dzielnicowego i dziejów Europy.
  6. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:
    - 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza;
    - 2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;
    - 3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.;
    - 4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.
  7. Polska w XIV–XV w. Uczeń:
    - 1) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;
    - 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
    - 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;
    - 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;

- 5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;
- 6) synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

8. Kultura średniowiecza. Uczeń:

- 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;
- 2) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);
- 3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.

Dzieje nowożytne.

1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:

- 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce;
- 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.;
- 3) ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;
- 4) ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.

2. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:

- 1) rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła;
- 2) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci; charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego;
- 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.;
- 4) wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;
- 5) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego;
- 6) charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej;
- 7) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich;
- 8) analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.;
- 9) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku.

3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej. Uczeń:

- 1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką;
- 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;
- 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.;
- 4) ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w.;
- 5) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;
- 6) ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską;

- 7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji.

4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura. Uczeń:

- 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;
- 2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;
- 3) charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;
- 4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.;
- 5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi;
- 6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku.

5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w. Uczeń:

- 1) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego;
- 2) charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej, nauce, literaturze, sztuce i architekturze;
- 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą;
- 4) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium;
- 5) charakteryzuje parlamentaryzm angielski i rewolucję przemysłową w Anglii;
- 6) porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej;
- 7) charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej;
- 8) wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;
- 9) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.

6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory. Uczeń:

- 1) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego;
- 2) charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w.;
- 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja;
- 4) opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;
- 5) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej;
- 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z uwzględnieniem reformy szkolnictwa;
- 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych.

Wiek XIX.

1. Europa napoleońska. Uczeń:
  - 1) opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;
  - 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;
  - 3) wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie;
  - 4) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;
  - 5) charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego;
  - 6) charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej.
2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych;
  - 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.;
  - 3) ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.
3. Ideologie XIX w. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm;
  - 2) wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;
  - 3) porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec;
  - 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej.
4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;
  - 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej;
  - 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych;
  - 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych;
  - 5) charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach;
  - 6) ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.
5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach;
  - 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej;
  - 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militar-

- 4) porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych;
- 5) charakteryzuje wydarzenia rewolucyjne 1905–1907;
- 6) porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej.

6. Europa i świat w XIX w. Uczeń:

- 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii;
- 2) charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie;
- 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych;
- 4) analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce;
- 5) charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi badań naukowych; rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w.;
- 6) rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w.

Wiek XX.

1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych;
  - 2) przedstawia genezę i charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r.;
  - 3) wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej;
  - 4) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej;
  - 5) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej;
  - 6) wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej, w tym charakteryzuje stanowisko Rosji i Stanów Zjednoczonych.
2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne. Uczeń:
  - 1) wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji oraz charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym w ZSRR do końca lat trzydziestych XX w.;
  - 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystów włoskiego i nazizmu oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.;
  - 3) porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele;
  - 4) prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych;
  - 5) ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej.
3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń:
  - 1) charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej;

- 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwyciężania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie;
  - 3) rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego.
4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polskobolszewicką;
  - 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 i 1935 r.;
  - 3) opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców;
  - 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego;
  - 5) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej;
  - 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi.
5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń:
- 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej;
  - 2) analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania;
  - 3) charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej;
  - 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej.
6. Europa i świat podczas II wojny światowej. Uczeń:
- 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu;
  - 2) wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej;
  - 3) charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia;
  - 4) porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów.
7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust. Uczeń:
- 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych;
  - 2) opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu;
  - 3) ocenia stosunek społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu.
8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich. Uczeń:
- 1) opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.;
  - 2) opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na uchodźstwie;
  - 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego;
  - 4) opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej;
- 5) wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce;
- 6) wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego;
- 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.
9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń:
- 1) opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny;
  - 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej;
  - 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;
  - 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej;
  - 5) wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne;
  - 6) charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej;
  - 7) wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jego rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata;
  - 8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie;
  - 9) wyjaśnia źródła i rozwój konfliktu arabsko-izraelskiego po II wojnie światowej.
10. Rozpad systemu kolonialnego. Uczeń:
- 1) opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii oraz Indochin;
  - 2) opisuje zmiany na politycznej mapie świata w wyniku procesu dekolonizacji;
  - 3) ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacji.
11. Chiny po II wojnie światowej. Uczeń:
- 1) opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin;
  - 2) charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu;
  - 3) charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych oraz po rozpadzie ZSRR.
12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej. Uczeń:
- 1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji;
  - 2) wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r.;
  - 3) charakteryzuje proces uniezależnienia się państw satelickich od ZSRR;
  - 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego;
  - 5) opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r.;
  - 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski.
13. Polska w latach 1944-1948. Uczeń:
- 1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic;
  - 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycz-

- nego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;
- 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.
14. Polska w latach 1948–1956. Uczeń:
- 1) porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej;
  - 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.;
  - 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki;
  - 4) charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.
15. Polska w latach 1956–1980. Uczeń:
- 1) charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980;
  - 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.;
  - 3) charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;
  - 4) charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;
  - 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.
16. Polska w latach 1980-1989. Uczeń:
- 1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce;
  - 2) charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego;
  - 3) opisuje przyczyny i skutki obrad „Okrągłego Stołu”;
  - 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u.
17. Narodziny III Rzeczypospolitej. Uczeń:
- 1) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r.;
  - 2) charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej;
  - 3) ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej.
18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w. Uczeń:
- 1) charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowotechnicznej, rozpoznając osiągnięcia nauki i techniki drugiej połowy XX w.;
  - 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.;
  - 3) charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej;
  - 4) charakteryzuje tendencje sakralizacyjne i desakralizacyjne we współczesnym świecie, oraz proces dostosowywania się Kościoła katolickiego do wyzwań współczesności.